

ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ РОЗБОЇВ, УЧИНЕНИХ ГРУПАМИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Призначення деяких експертиз – досить важливий крок слідчого, особливо на початковому етапі розслідування розбоїв, учинених групами неповнолітніх. Мета даної статті полягає у вивченні різного роду криміналістичних експертиз і з'ясуванні питань, які повинен мати у своєму арсеналі той чи інший експерт, приступаючи до виконання поставлених перед ним завдань.

Окремі питання цієї тематики порушували у своїх наукових працях такі вчені-криміналісти, як В.М. Глібко, А.В. Грінченко, А.К. Звірбуль, О.О. Ігнатенко, В.О. Коновалова, В.І. Смилов, В.Ю. Шепітько [Див.: 2; 3; 6; 7], та інші.

Для поглибленого дослідження слідів і речових доказів розбійних нападів, учинених такими групами, призначаються у першу чергу судово-медичні й окремі види криміналістичних експертиз. Судово-медичний експерт визначає характер і ступінь тяжкості ушкоджень здоров'ю нанесених при нападі, а також чим вони здійснені, яка їх давнина тощо. Виявлення тяжкості спричиненої шкоди здоров'ю необхідно для правильної кваліфікації розбійного нападу й відмежування його від грабежу з використанням насильства. За допомогою медичного огляду потерпілої особи можливо визначити, в якому положенні вона знаходилася в момент нанесення їй ушкоджень і чи не могли вони бути нанесені нею самою, оскільки останнє має значення для усунення версії про інсценування нападу.

За наявності на тілі підозрюваного ушкоджень він має зазнати судово-медичного огляду для визначення їх характеру. З'ясування всіх цих питань допоможе слідчому встановити подію злочину, обставини виникнення ушкоджень і вказати підозрюваному на причини їх появи.

До компетенції біологічної експертизи відносять встановлення групи людської крові з метою визначення її виду й типу, регіонального походження, давнини (приблизно). За допомогою цієї експертизи досліджується належність сперми, слини, волосся. Виходячи з вищевикладеного, можемо навести перелік питань, які покладаються на вирішення судово-медичної експертизи [Див.: 2].

1. Чи маються на тілі даної особи які-небудь ушкодження, яка їх кількість і локалізація?
2. Яким знаряддям (зброєю) і яким способом нанесено ушкодження і чи заподіяно воно представленим знаряддям (зброєю)?
3. Яке найбільш імовірним було розташування потерпілого при одержанні ним тілесних ушкоджень? Чи могли вони бути отримані при конкретних обставинах, на які вказує ця особа (характер знарядь, взаємне розташування ушкоджень тощо)?
4. Яка давнина ушкоджень, отриманих потерпілим, і чи заподіяні вони йому одночасно чи в різний час? Яка їх послідовність? Чи існує можливість по виявлених ушкодженнях визначити напрямок і силу удару?
5. Чи могли бути заподіяні ушкодження, виявлені в потерпілого, рукою?
6. Яка ступінь тяжкості цих тілесних ушкоджень, чи є вони небезпечними для життя?
7. Які розміри стійкої втрати загальної і професійної діяльності? Яка тривалість розладу здоров'я потерпілого у зв'язку з нанесеними ушкодженнями.

8. Чи є ушкодження особи незгладимим?

9. Чи маються в освідчуваного синці на тілі? Якщо так, то чи є вони результатом травми чи захворювання?

Судово-медична експертиза при розслідуванні розбоїв призначається, якщо в потерпілого або підозрюваного існують тілесні ушкодження. Вона може визначати їх наявність, характер, ступінь тяжкості, давнину, механізм утворення, вид знаряддя, яким вони нанесені. Зокрема, за їх допомогою можливо вирішити таке питання, як розташування людини під час нанесення їй поранення.

На розсуд цієї експертизи може направлятися також одяг потерпілого й підозрюваного для виявлення й дослідження залишених на ній слідів та ушкоджень [Див.: 3].

Якщо під час учинення розбійного нападу, вчиненого неповнолітніми, як знаряддя використовувалася холодна зброя, то судово експертиза може дати корисну інформацію щодо останньої. Це має неабияке значення при розслідуванні таких розбоїв, оскільки при розбійних нападах неповнолітні дуже часто застосовують саме холодну зброю. Якщо при вчиненні розбійного нападу була використана холодна зброя, корисну інформацію може дати судово-трасологічна експертиза, дактилоскопічна, експертиза самої холодної зброї. Така експертиза провадиться в основному експертом науково-дослідницького експертно-криміналістичного центру (НДЕКЦ) при районному відділі міліції. Вона розв'язує наступні питання:

1. Чи є даний предмет холодною зброєю?

2. До якого виду, типу і зразку належить даний екземпляр холодної зброї?

3. Яким способом виготовлена ця зброя – заводським чи кустарним?

4. Носилася дана зброя в чохлах чи ножнах?

При розслідуванні розбійних нападів нерідко виникає потреба призначення судової експертизи, яка може встановити істотні обставини при дослідженні тілесних ушкоджень на тілі потерпілого чи підозрюваного, а також при вивченні слідів та інших речовинних доказів, виявлених на місці події й вилучених у підозрюваного. Крім цього, при розслідуванні розбоїв учинених групою неповнолітніх, найчастіше виникає необхідність призначення криміналістичних експертиз для вирішення питань, пов'язаних із застосуванням холодної зброї, зокрема, встановлення факту, чи є даний предмет холодною зброєю.

Звернімося до практики. Так, при затриманні працівниками міліції Т. (1990 року народження) у нього при проведенні зовнішнього огляду було виявлено й вилучено кастет.

Експертів були поставлені такі питання: а) чи є представлений на дослідження предмет холодною зброєю і б) якщо так, то до якого виду й типу холодної зброї він належить?

Порівняльним дослідженням конструктивних ознак даного предмета зі зразками холодної зброї з колекції НДЕКЦ при УМВС та її описами в довідковій криміналістичній літературі встановлено його збіг за конструкцією й формою з кастетами, що становлять собою ударно-роздрібну холодну зброю.

З метою визначення міцності всієї конструкції представленого предмета, а також вирішення питань про придатність його для нанесення ударів, про зручність і безпеку тримання його при цьому в руці були проведені експертні експерименти відповідно до "Методики криміналістичного дослідження холодної зброї і конструктивно схожих з ним виробів", (Київ, 1999 р.). Результати експериментів послужили достатньою підставою для висновку про те, що вилучений каскет у Т. має необхідну міцність, придатний для заподіяння тілесних ушкоджень людині, виготовлений саморобним способом по типу каскетів, і становить собою ударно-роздвірну холодну зброю [Див.: 4].

Не менш важливе доказове значення може мати експертиза, що призначається для встановлення цілого об'єкта дослідження по його частині. Ця експертиза має місце в тих випадках, коли на місці злочину виявлено лише одну частину, а інша вилучена в підозрюваного або ж ті предмети, що належать потерпілому, а в останнього вилучена їх частина.

У деяких випадках, що характеризуються певним способом учинення розбійного нападу й сукупністю заподіяних тілесних ушкоджень, може бути призначена комплексна експертиза судово-медична і криміналістична. При її проведенні судово-медичний експерт досліджує тілесні ушкодження і знаряддя злочину з нашаруваннями біологічного походження. Водночас експерт-криміналіст провадить дослідження знаряддя злочину, встановлює наявність на одязі потерпілого мікрочастин з текстильних волокон, мастила та інших матеріалів [Див.: 6].

У справах про розбійні напади, вчинені неповнолітніми, може виникнути потреба у призначенні:

- а) дактилоскопічної експертизи для ідентифікації особи по слідах пальців рук,
- б) трасологічної – для ідентифікації людини по слідах босих ніг, зубів, губ,
- в) трасологічної – для ідентифікації транспортних засобів,
- г) механоскопічної експертизи, для встановлення засобів злому по їх слідах,
- д) почеркознавча експертиза документа – для ідентифікації особи по почерку,
- е) хімічна – для дослідження різних речовин, знайдених на підозрюваному або на засобах злочину з метою встановлення їх однорідності з речовинами, взятими в місці нападу,
- є) технічна експертиза документів, вилучених у підозрюваних,
- ж) інших експертиз.

При розслідуванні розбійних нападів, учинених групами неповнолітніх, у першу чергу проводяться експертизи, до числа яких належать окремі види криміналістичної експертизи. При цьому використовується судово-балістична експертиза, що досліджує вогнепальну зброю, сліди пострілу з неї, вирішує питання, пов'язані із застосуванням даної зброї в даному злочині. До питань, що з'ясовуються за допомогою цієї експертизи, належить індивідуальна ідентифікація зброї по стріляних гільзах, можна також визначити напрямок пострілу й відстань, з якої він був зроблений. Експертом може бути встановлено номер зброї, якщо його намагалися знищити.

Із цього очевидно, що зазначені відомості можуть мати конкретизацію механізму розбійного нападу, встановлення осіб, які його вчинили, як і причетність злочинця до вчинення ним декількох злочинів. Отже, на вирішення експертів можуть бути поставлені наступні питання:

1. Чи належить даний предмет до вогнепальної зброї?
2. До якого виду та зразка належить ця вогнепальна зброя?
3. Чи справна зброя і чи придатна вона для стрілянини? Якщо існує несправність, то яка природа її виникнення?
4. Чи можливий постріл з даної зброї набоєм певної марки ?
5. До якого виду, типу і зразка належить даний патрон і чи був він використаний для стрілянини? Який калібр стріляної кулі, гільзи і чи придатні вони для стрілянини?

Крім розглянутих вище експертиз по справах даної категорії є необхідність у призначенні дактилоскопічної експертизи відбитків пальців рук. Звернімося до прикладу. При огляді місця події в одному із залів гральних автоматів, розташованих на одному з ринків м. Харкова, виявлено сліди пальців рук. Ці сліди були порівняні з відбитками пальців рук злочинців, підозрюваних у вчиненні розслідуваного злочину. При проведенні дактилоскопічної експертизи ці відбитки пальців збіглися з вилученими на гральних автоматах слідами пальців рук, що привело до доказу на причетність затриманих осіб до розслідуваного злочину [Див.: 6].

Розглянемо детальніше такий вид експертизи, застосовуваної у справах про здійснення розбійних нападів, учинених неповнолітніми, як трасологічна – для ідентифікації людини по слідах зубів, губ, а також по слідах транспортних засобів.

Експертиза може встановити:

- а) вид слідів ніг і взуття;
- б) чи залишено сліди босими ногами людини, їх особливості;
- в) особливості взуття, яким залишено сліди;
- г) фізичні властивості особи, яка залишила сліди;
- д) напрямок і характер руху людини;
- е) чи залишені сліди босих ніг, взуття, панчохами або носками, вилученими на місці події.

Трасологічна експертиза слідів зубів і губ може зробити такі висновки:

- а) залишені сліди, представлені на експертизу, зубами верхньої чи нижньої щелепи й механізм утворення цих слідів;
- б) сліди залишені зубними протезами;
- в) залишені сліди зубами однієї людини чи різних осіб;
- г) сліди представлені на експертизу, що залишені губами і чи придатні вони для ідентифікації;
- д) чи належать залишені сліди губ даній особі.

Трасологічна експертиза слідів знарядь та інструментів (механоскопічна експертиза) відповідає на наступні питання:

1. Який механізм утворення цих слідів, з якого боку нанесено ушкодження об'єктові?
 2. Якими фізичними властивостями, навичками користування даним інструментом або механізмом повинна була володіти особа, щоб залишити такий слід.
 3. Дані сліди залишені одним чи декількома знаряддями?
- Судова транспортно-трасологічна експертиза може встановити:
- а) вид транспорту, тип, модель автомобіля, якими його частинами залишено сліди;
 - б) модель шини залишених слідів;

в) чи залишені сліди конкретним транспортним засобом;

г) чи є виявлений предмет частиною даного автотранспорту і чи складала воно раніше єдине ціле.

Так само можуть бути призначені експертизи для ідентифікації особистості по почерку, хімічна експертиза речовин, виявлених на підозрюваному або на знаряддях злочинців, їх однорідність з речовинами, взятими з місця нападу, або документів, вилучених у підозрюваних [Див.: 7].

Для успішного розслідування розглядуваної категорії справ слідчому важливо знати досконало можливості різноманітних експертиз, компетенцію експертів і вміло використовувати результати отриманих досліджень. Для досягнення позитивного результату при розслідуванні розбійних нападів, учинених групами неповнолітніх, треба знати, які види експертиз слід застосовувати на практиці.

Список літератури: 1. Боротьба з груповими правопорушеннями неповнолітніх. – Х.: Право; К.: Наук. думка, 1982. – 197 с. 2. *Гриненко А.В.* Посібник з розслідування злочинів. – М.: НОРМА, 2002. – 768 с. 3. *Звірбуль А.К., Смилов В.І.*, Розслідування крадіжок, грабежів та розбійних нападів. – М.: ВЮЗІ, 1982. – 45 с. 4. Матеріали кримінальної справи № 64070317, порушеної за ст. 263 ч. 2 КК України Ленінським РВ ГУ МВС України в Харківській області. 5. Матеріали кримінальної справи № 6407001, порушеної за ст. 185 ч. 2 КК України Ленінським РВ ГУ МВС України в Харківській області. 6. *Панов М.І., Шепітько В.Ю., Коновалова В.О.* та ін. Настільна книга слідчого. – К.: Вид. дім “Ін Юре”, 2007. – 728 с. 7. *Шепітько В.Ю.* Криміналістика: Курс лекцій. – Х.: Одиссей, 2003. – 352 с.

Надійшла до редакції 10.12.2007р.